

Journal of Analytic Divinity
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jad>
E-ISSN: 2602-3792
5/3 (Aralık/December 2021), 150-170.

Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Amacı Alt Boyutları ve Dindarlık İlişkisi
The Relationship of Life Purpose Sub-dimensions and Religiousness among University Students

Şeyma Monis

Doktora (Aday), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri
Anabilim Dalı

PhD (Cand), Ankara Yıldırım Beyazıt University, Social Sciences Institute, Department of
Philosophy and Religious Studies, Ankara/Türkiye

E-posta: monis.seyma@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2666-2729

Behlül Tokur

Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniv., İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü
Assoc. Prof, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Theology, Department of Philosophy
and Religious Studies, Ankara/Türkiye

E-posta: behlultokur@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-6509-3100

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 11 Eylül/September 2021

Kabul Tarihi / Date Accepted: 9 Aralık/ December 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Aralık/15 December 2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Kış-Aralık/ Winter-December

DOI: 10.46595/jad.1021185

Cite as / Atıf: Monis, Şeyma-Tokur, Behlül. "Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Amacı Alt Boyutları ve Dindarlık İlişkisi". *Journal of Analytic Divinity* 5/3 (Aralık/December 2021), 150-170.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Şeyma Monis-Behlül Tokur)

Finansal Destek / Grant Support: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. / The authors declared that there is no conflict of interest.

Yazar Katkıları / Author Contributions: Şeyma Monis %70, Behlül Tokur %30

Web: <http://dergipark.org.tr/jad> | **e-mail to:** editorjand@gmail.com

Öz

Araştırmanın temel problemini Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde farklı fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin yaşam amacı ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişki oluşturmaktadır. Araştırmada, yaşam amacı alt boyutlarından kişisel gelişim, maddi kazanç, fiziksel görünüm, sosyal sorumluluk ve bireysel farkındalık ile dindarlık arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışmada aynı zamanda katılımcıların demografik özellikler ile (cinsiyet, öğrenim görülen fakülte ve algılanan akademik başarı düzeyi) yaşam amacı alt boyutları arasında bulunan ilişki de tespit edilmiştir. Örneklem grubu İslami İlimler Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Tıp Fakültesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi ve İşletme Fakültesinden toplam 317 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmada Gülmez tarafından geliştirilen 'Dindarlık Ölçeği' ve Aydın tarafından geliştirilen 'Yaşam Amaçları Ölçeği' kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 25 istatistik paket programında analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre yaşam amacı alt boyutları ve dindarlık arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna göre kişisel gelişim, sosyal sorumluluk ve bireysel farkındalık ile dindarlık arasında anlamlı pozitif yönlü, maddi kazanç ve fiziksel görünüm ile dindarlık arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Bireysel Farkındalık, Dindarlık, Kişisel Gelişim, Yaşam Amacı

Abstract

The problem of this research is to examine the relationship between life purpose and Religiosity levels of the students at different faculties of Ankara Yıldırım Beyazıt University. The examination of the relationship between personal development, financial gain, physical appearance, social responsibility and individual awareness sub dimensions of life and religiosity was aimed. The relationship between the demographic characteristics of participants such as gender, faculty studied, perceived academic achievement and the sub dimensions of life purpose was also determined by the study. The sample group consists of 317 participants in total, from Islamic Sciences, Law, Medicine, Engineering and Business Administration faculties. The «Religiousness Scale» developed by Gulmez and «Life Purpose Scale» developed by Aydın were used in the research. The data obtained were analysed in SPSS 25 Statistics Software Suite. A significant relationship was detected between the sub dimensions of life and religiosity according to the findings gathered. According to this, significant positive relationship was detected between personal development, social responsibility and individual awareness and religiosity, where significant negative relationship was detected between financial gain and physical appearance and religiosity.

Keywords: Psychology of Religion, Individual Awareness, Purpose, Personal Development, Religiosity.

Giriş¹

Psikoloji literatürü incelendiğinde amaç kavramının kişisel çabalar², kişisel projeler³, olası benlikler⁴ gibi farklı kavramlarla ifade edildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra amaç kavramının hedef, niyet, gaye, istek/arzu gibi eş anlamlı kavramlarla kullanıldığı da görülmektedir. Bununla beraber bazı araştırmacılar, kısa vadeli planlanan eylemler için hedef, gaye, niyet gibi kavramları kullanılırken; uzun vadeli nihai planlar için amaç kavramı kullanmayı tercih etmektedirler⁵.

Yaşam amacı manevi bir güç, sorumluluk, yaşamın beklentileri⁶, karar vermenin anahtarı⁷, evrimsel adaptasyon⁸, yaşamın ontolojik bakımdan önemi⁹, öz-düzenleyici yaşam hedefi¹⁰ şeklinde tanımlanabilmektedir. Yaşamın en temel motivasyonu bireyin kendi varlığına dair yaşam amacını bulmasıdır ve her insanın yaşam amacı benzersizdir¹¹. Böylece amaç insanlara yaşamak için bir takım sebepler vererek hayatın yaşamaya değer olduğu hissini verir¹², yön gösterir ve bir misyon öngörür¹³. Amaç kavramı geleceğe yöneliktir ve hayata rehberlik ederek peşinden gidilecek hedefler sağlar, bireyi motive eder. Bireyin yaşamında neler yapacağını ve neye hizmet edeceğini belirleyerek bireye umut ve inanç verir.

Amaç olgusunun bilişsel, duygusal ve motivasyonel boyutlarının yanı sıra bağlılık, hedef yönelimi ve kişisel anlamlılık olmak üzere üç ana ögesi bulunmaktadır. Bağlılık, amaç için istikrarlı bir mücadeleyi, hedef yönelimi ise amaçtan sapmamayı sağlar. Bu

¹ Bu çalışma "Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Amacı Alt Boyutları ve Dindarlık İlişkisi" başlıklı Doç. Dr. Behlül Tokur danışmanlığında Şeyma Monis tarafından tamamlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Bu çalışmanın verileri Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi etik kurulu tarafından 09.11.2020-04 tarih ve sayılı verilen etik kurulu kararıyla etik açısından uygun bulunmuştur.

² Robert A. Emmons, "Abstract versus Concrete Goals: Personal Striving Level, Physical Illness, and Psychological Well-Being.", *Journal of Personality and Social Psychology* 62/2 (1992), 292-300.

³ Brian R. Little, "Personal Projects: A Rationale and Method for Investigation", *Environment and Behavior* 15/3 (Mayıs 1983), 273-309.

⁴ Hazel Markus - Paula Nurius, "Possible Selves.", *American Psychologist* 41/9 (1986), 954-969.

⁵ Kendall Cotton Bronk, *Purpose in Life* (Dordrecht: Springer Netherlands, 2014), 4-5; William Damon - Jenni Menon - Kendall Cotton Bronk, "The Development of Purpose During Adolescence", *Applied Developmental Science* 7/3 (01 Temmuz 2003), 121.

⁶ Viktor E. Frankl, *İnsanın anlam arayışı*, çev. Selçuk Budak (İstanbul: Okuyan Us, 2009), 79-110.

⁷ Paul T. P. Wong (ed.), *The Human Quest for Meaning: Theories, Research, and Applications* (New York: Routledge, 2012), 75-76.

⁸ Brian Boyd, "Purpose-Driven Life", *The American Scholar* 78/2 (2009), 24-34; Paul T. P. Wong (ed.), *The human quest for meaning*, 26-29.

⁹ James C. Crumbaugh - Leonard T. Maholick, "An experimental study in existentialism: The psychometric approach to Frankl's concept of noogenic neurosis", *Journal of Clinical Psychology* 20/2 (1964), 201.

¹⁰ Todd B. Kashdan - Patrick E. McKnight, "Origins of Purpose in Life: Refining our Understanding of a Life Well Lived", *Psihologijske Teme* 18/2 (2009), 304.

¹¹ James C. Crumbaugh, "Frankl's Logotherapy: A New Orientation in Counseling", *Journal of Religion and Health* 10/4 (1971), 385.

¹² Luz M. Garcini vd., "Affective and Motivational Predictors of Perceived Meaning in Life among College Students", *The Journal of Happiness&Well-Being* 1/2 (2013), 53; Gary T. Reker - Paul T. P. Wong, "Aging as an Individual Process: Toward a Theory of Personal Meaning", *Emergent theories of aging* (New York: Springer Publishing Company, 1988), 220-221.

¹³ Paul T. P. Wong (ed.), *The human quest for meaning*, 168.

ikisinin varlığı bireyde anlam hissinin ortaya çıkmasına katkıda bulunur. ¹⁴. Frankl söz konusu üç ana ögeye benliğin ötesi (beyond-the-self) ögesini ekler ki bu öge, motivasyonel boyut için kaynak sağlamakla beraber spiritüel ve manevi özellikli bünyesinde bulundurulur¹⁵.

Amaç kavramı incelenirken anlam kavramıyla olan ilişkisinin ele alınması gerekebilir. Amaç, müstakil bir kavram olarak ele alınana kadar anlam kavramıyla beraber birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Bunun belki en önemli örneği Frankl'ın "İnsanın Anlam Arayışı" eserinde görülebilir. Bazı araştırmacılara göre amaç ve anlam kavramları iç içedir ve aralarında çift yönlü bir ilişki vardır¹⁶. Buna göre amaç geçmiş yaşantıda ve şu anda anlamlı hissetmektir¹⁷; yaşam, günlük rutin ve kaosu aşan büyük bir amaç duygusu var olduğunda anlamlıdır¹⁸. Bazı araştırmacılara göre ise amaç, anlam kavramının alt boyutlarından biridir. Anlam daha kapsamlı bir kavram iken amaç anlam kavramının bir parçası olarak motivasyonel boyutu oluşturmaktadır. Yaşamın anlamı kişinin varoluşunun amacını bilmesi, değer merkezli hedefler peşinde koşması ve bunlara ulaştığında tatmin duygusu yaşamasıdır¹⁹. İki kavramın aralarındaki temel farklılıklara değinmek gerekirse amaç istikrarlı ve geniş kapsamlı hedeflerdir. Yaşam amacı kişinin bireysel anlam arayışının bir parçasıdır ancak dünyada bir fark yaratma, kendinin ötesinde büyük meselelere katkıda bulunmak gibi harici bir ögesi vardır²⁰. Amaç kavramının, anlam kavramının yapısında bulunmayan 'benliğin ötesine odaklanma' ögesi vardır²¹. Anlamın aksine amaç her zaman kişinin ilerleme sağlayabileceği başarılarla yöneliktir. Amaç kavramının anlam kavramında olmayan kendine has gelişimsel bir yönü vardır²². İki kavram arasında zamansal ve çift yönlü bir ilişki olsa da amaç kavramı sadece anlam

¹⁴ Crumbaugh - Maholick, "An experimental study in existentialism: The psychometric approach to Frankl's concept of noogenic neurosis", 201; Patrick E. McKnight - Todd B. Kashdan, "Purpose in Life as a System That Creates and Sustains Health and Well-Being: An Integrative, Testable Theory", *Review of General Psychology* 13/3 (Eylül 2009), 242.

¹⁵ Bronk, *Purpose in Life*, 6.

¹⁶ Larissa Rainey, *The Search for Purpose in Life: An Exploration of Purpose, the Search Process, and Purpose Anxiety* (Philadelphia: University of Pennsylvania, Master Of Applied Positive Psychology (MAPP) Capstone Projects, 2014), 22.

¹⁷ Carol D. Ryff - Singer Burton, *Encyclopedia of mental health*, ed. Howard S. Friedman (Amsterdam ; Boston: Elsevier/AP, Academic Press is an imprint of Elsevier, 2016), 707.

¹⁸ Laura A. King vd., "Positive Affect and the Experience of Meaning in Life", *Journal of Personality and Social Psychology* 90/1 (2006), 180.

¹⁹ Reker - Wong, "Aging as an Individual Process: Toward a Theory of Personal Meaning", 220-221; Paul T. P. Wong (ed.), *The human quest for meaning*, 166.

²⁰ William Damon - Jenni Menon - Kendall Cotton Bronk, "The Development of Purpose During Adolescence", *Applied Developmental Science Standforf University* 7/3 (Ocak 2003), 121.

²¹ Kendall Cotton Bronk vd., "Purpose, Hope, and Life Satisfaction in Three Age Groups", *The Journal of Positive Psychology* 4/6 (Kasım 2009), 501.

²² Damon - Menon - Bronk, "The Development of Purpose During Adolescence", 121.

kavramının bir ürünü değildir²³. Amaç kavramı yaşam gücünü ifade ederken²⁴ anlam kavramı bir duyguyu, bakış açısını veya inancı ifade eder²⁵.

Yaşam amacının psikolojik ve fiziksel sağlık ile ilişkili olduğunu gösteren birçok araştırma bulunmaktadır. Psikolojik sağlık ile ilişkisine dair yapılan araştırma sonuçlarına göre yaşam amacı ile psikososyal durumlar²⁶, yalnızlık²⁷, can sıkıntısı düzeyi²⁸, stres düzeyi²⁹, alkol ve uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı³⁰, depresyon ve anksiyete³¹ ile negatif; umutlu olma ve düşük düzeyde depresyon³², mutluluk³³, psikolojik iyi-oluş³⁴, yaşam doyumu³⁵, öz-saygı³⁶ ile pozitif ilişkilidir.

Çeşitli araştırmalarla yaşam amacının alt boyutları tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan tespitlere göre yaşam amacının alt boyutları; içsel amaçlar (yakınlık, topluma katkı, fiziksel sağlık, kendini kabul), dışsal amaçlar (zenginlik, ünlü olma, fiziksel görünüm)³⁷ şeklindedir. Bu çalışmada kullanılan ölçek doğrultusunda yaşam amaçları alt boyutları kişisel gelişim, maddi kazanç, fiziksel görünüm, sosyal sorumluluk ve bireysel farkındalık şeklindedir. Kişisel gelişim, sosyal sorumluluk ve bireysel farkındalık alt boyutları içsel

²³ Patrick E. McKnight - Todd B. Kashdan, "Purpose in Life as a System That Creates and Sustains Health and Well-Being: An Integrative, Testable Theory", *Review of General Psychology* 13/3 (Eylül 2009), 243.

²⁴ McKnight - Kashdan, "Purpose in Life as a System That Creates and Sustains Health and Well-Being", Eylül 2009, 244.

²⁵ Roy F. Baumeister - Kathleen D. Vohs, "The Pursuit of Meaningfulness in Life", *Oxford handbook of positive psychology*, ed. C. R. Snyder - Shane J. Lopez, Oxford library of psychology (New York: Oxford University Press, 2002), 611-613.

²⁶ Man Yee Ho vd., "The Role of Meaning in Life and Optimism in Promoting Well-Being", *Personality and Individual Differences* 48/5 (Nisan 2010), 662.

²⁷ Bronk, *Purpose in Life*, 48.

²⁸ Shelley A. Fahlman vd., "Does a Lack of Life Meaning Cause Boredom? Results from Psychometric, Longitudinal, and Experimental Analyses", *Journal of Social and Clinical Psychology* 28/3 (Mart 2009), 330-331.

²⁹ Riichiro Ishida - Masahiko Okada, "Effects of a Firm Purpose in Life on Anxiety and Sympathetic Nervous Activity Caused by Emotional Stress: Assessment by Psycho-Physiological Method", *Stress and Health* 22/4 (Ekim 2006), 280.

³⁰ Betty L. Padelford, "Relationship Between Drug Involvement and Purpose in Life", *Journal of Clinical Psychology* 30/3 (1974), 305; Susana Schlesinger, *Self-Esteem and Purpose in Life: A Comparative Study of Women Alcoholics* (Chicago: Loyola University, Doktora Tezi, 1983), 79-80; Sandra B. Coleman vd., "Life Cycle and Loss - The Spiritual Vacuum of Heroin Addiction", *Family Process* 25/1 (Mart 1986), 10.

³¹ Ishida - Okada, "Effects of a Firm Purpose in Life on Anxiety and Sympathetic Nervous Activity Caused by Emotional Stress", 280; Marnin J. Heisel - Gordon L. Flett, "Purpose in Life, Satisfaction with Life, and Suicide Ideation in a Clinical Sample", *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment* 26/2 (Haziran 2004), 133.

³² Nathan Mascaro - David H. Rosen, "Existential Meaning's Role in the Enhancement of Hope and Prevention of Depressive Symptoms", *Journal of Personality* 73/4 (Ağustos 2005), 1006.

³³ Bonnie Benard, *Fostering Resiliency in Kids: Protective Factors in the Family, School and Community* (Western Regional Center for Drug Free Schools and Communities: San Francisco, 1991), 8.

³⁴ Sheryl Zika - Kerry Chamberlain, "On The Relation Between Meaning in Life and Psychological Well-Being", *British Journal of Psychology* 83/1 (Şubat 1992), 142-143.

³⁵ Christopher Peterson vd., "Orientations to Happiness and Life Satisfaction: The Full Life versus the Empty Life", *Journal of Happiness Studies* 6/1 (Mart 2005), 33-34.

³⁶ Ed Diener vd., "Purpose, Mood, and Pleasure in Predicting Satisfaction Judgments", *Social Indicators Research* 105/3 (Şubat 2012), 339; Michael F. Steger vd., "The Meaning in Life Questionnaire: Assessing the Presence of and Search for Meaning in Life.", *Journal of Counseling Psychology* 53/1 (Ocak 2006), 89.

³⁷ Tim Kasser - Richard M. Ryan, "Further Examining the American Dream: Differential Correlates of Intrinsic and Extrinsic Goals", *Personality and Social Psychology Bulletin* 22/3 (Mart 1996), 280-281.

amaçlar, maddi kazanç ve fiziksel görünüm alt boyutları dışsal amaçlar olarak değerlendirilebilir.

Kişisel gelişim bireyin doğuştan sahip olduğu potansiyel ve doğal eğilimi geliştirmeyi ifade eder³⁸ ve bir oluş sürecidir³⁹. Maddi kazanç bireyin mal-mülk sahibi olmayı amaç edinmesi ya da yaşam amacını gerçekleştirebilmek için bunu basamak olarak kullanmasıdır. Kendini ifade etmenin yollarından biri olarak fiziksel görünüm ise bireyin vücut yapısı, giyinme ve beden dili gibi unsurları içerir⁴⁰. Sosyal sorumluluk iyi bir toplum için gönüllü olarak üstlenilen vazife⁴¹ ile toplumun sorunlarına karşı bilinçli ve duyarlı olmayı ifade eder⁴². Bireysel farkındalık ise bireyin fiziksel özelliklerinin, bedensel ihtiyaçlarının, tutum ve davranışlarının, bilişsel süreçlerin, yeteneklerinin, duygularının ve isteklerinin⁴³, bedensel ve zihinsel sınırlılıklarının bilincinde olmasıdır⁴⁴.

Hayata gerek dünyevi gerek uhrevi anlam veren ve bunlara yönelik sorulara cevaplar üreten din, insanlara doğal olarak yaşamın amacına dair cevaplar üretmektedir. Bu doğrultuda din bireylerin amaç seçiminde dört şekilde etkili olabilmektedir. Birincisi birey için dinin belirlemiş olduğu amacın diğer amaçlar arasında daha öncelikli olmasıdır. İkincisi dinin sunduğu amaçların bireye güçlü bir motivasyon sağlamasıdır. Üçüncüsü kendi içinde tutarlı olduğu için dini amaçların bireyin iç dünyasında herhangi bir çatışma yaşamamasına fırsat vermemesi ve daha kolay ulaşılır olmasıdır. Dördüncüsü ise dinin sunduğu amaçların insanlar tarafından içselleştirilmesinde daha etkili olmasıdır⁴⁵. Ancak şuna da değinmek gerekir ki Tanrı inancının yaşam amacı duygusunu pekiştirmesiyle beraber bireyin kendisinin de süreç içerisinde aktif olarak var olduğunu hissetmesi önemli bir durumdur. Bireyin olmadığı bir süreç kişide amaç duygusu oluşturma konusunda yetersiz kalabilir. Zira salt Tanrı'nın aktif olduğu, her şeyi yönettiği ve bireyin sürece

³⁸ Carl R. Rogers, *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy* (Boston: Houghton Mifflin, 1995), 35,105.

³⁹ Carl R. Rogers, "Toward Becoming a Fully Functioning Person.", *Perceiving, Behaving, Becoming: A New Focus for Education.*, kitap editörü Association for Supervision and Curriculum Development, 21-33. editör Arthur W. Combs (Washington: National Education Association, 1962), 32.

⁴⁰ T.F. Cash, "Cognitive-Behavioral Perspectives on Body Image", *Encyclopedia of Body Image and Human Appearance* (Elsevier, 2012), 334; Ebru Çetin, "Çalışma Yaşamında Bedenin Değişen Görünümü", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 6/1 (2009), 78.

⁴¹ *Your Dictionary*, "Social Responsibility", ts. (Erişim 06 Ağustos 2021).

⁴² Levent Eraslan, "Bireysel Sosyal Sorumluluk Ölçeğinin (BSS) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 24/24 (2011), 83.

⁴³ Ceylan Daş, *Geşalt Terapi Bütünleşmek ve Büyümek* (Ankara: Altınordu Yayınları, 2017), 90-94; Berent Burcu Aydın, *Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçlarının Alt Boyutlarının Genel Öz-Yeterlik Yaşam Doyumu ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 13.

⁴⁴ Şeyma Monis, *Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Amacı ve Dindarlık* (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 14.

⁴⁵ Michael E. McCullough - Brian L. B. Willoughby, "Religion, Self-Regulation, and Self-Control: Associations, Explanations, and Implications.", *Psychological Bulletin* 135/1 (2009), 77.

herhangi bir katkısının olmadığı fikri, amaç yönelimli bir yaşam duygusuyla ilişkilendirilmemektedir⁴⁶.

Yapılan çalışmalar doğrultusunda din ve amaç arasındaki ilişkinin anlaşılmasına yönelik beş yapısal model geliştirilmiştir. İlk modele göre maneviyat/ din, bireyi hayatında bir şeye katkıda bulunma konusunda teşvik eder ve bu durum bireyin uzun süreli bir amaç edinmesini sağlayabilir. İkinci modele göre maneviyat/ din, bireyin hedeflerini değerli ve anlamlı kılarak, yaşamak ve amaçları için çabalamak adına nedenler verir. Üçüncü modele göre maneviyat/ din, ahlaki hedefler sunduğu için iyi bir insan olmayı amaçlayan bireyin ahlaki yönden gelişimini destekler. Dördüncü modele göre maneviyat/ din, bireyin aynı veya ortak bir amacı paylaşan bir dini gruba katılması ile kişisel amaçları için çabalamak noktasında ona destek ve güç verir. Son modele göre yaşam amacı ve dini inanç birbirini tamamlayan iki unsur olduğu için dini gayeler yaşam amacının kendisidir⁴⁷.

Din, insani ilişkileri düzenleyen amaçlar vermekle beraber bireyin Tanrı'yla olan ilişkisinin de düzenlenmesine katkı sağlar. Böylece dindarın amacı "iyi insan/kul" olarak değerli bir kişiliğe bürünerek nihai amacı olan Tanrı'yla bir olma hedefine ulaşmaktır. Dini amaçlar hem dünya hayatını düzenler hem de ahiret hayatını güvence altına almayı sağlar. Bu da dini amaçları seküler amaçlardan ayırmaktadır⁴⁸.

1.Konu, Amaç ve Hipotezler

1.1.Konu ve Amaç

Araştırmanın konusu Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde farklı fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin yaşam amacı ve dindarlık ilişkisinin incelenmesidir. Yaşam amacı alt boyutları ile dindarlık ilişkisinin yanında yaşam amacı ve demografik değişkenler; cinsiyet, öğrenim görülen fakülte, algılanan akademik başarı düzeyi(AABD) arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılacaktır. "Katılımcıların dindarlık düzeyleri ile yaşam amacı alt boyutları arasında nasıl bir ilişki vardır?" sorusunun cevabı araştırmanın temel amacıdır. Alt amaçlar ise şu şekildedir;

- Demografik değişkenler ile yaşam amacı alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Katılımcıların dindarlık düzeyi ile yaşam amacı alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

⁴⁶ Laurence E. Jackson - Robert D. Coursey, "The Relationship of God Control and Internal Locus of Control to Intrinsic Religious Motivation, Coping and Purpose in Life", *Journal for the Scientific Study of Religion* 27/3 (Eylül 1988), 407.

⁴⁷ Jenni Menon Mariano - William Damon, "The Role of Religious Faith and Spirituality in Supporting Purpose in Adolescence", *Positive Youth Development & Spirituality: From Theory to Research*, ed. Richard M Lerner vd. (West Conshohocken, Pa: Templeton Foundation Press, 2008), 216-221,224.

⁴⁸ Abdülkerim Bahadır, *İnsanın anlam arayışı ve din: logoterapik bir araştırma* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2002), 115-116.

1.2.Hipotezler

Demografik değişkenler ve dindarlık düzeyinin yaşam amacı alt boyutları ile anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığına dair incelemenin yapıldığı araştırmada alt problemler doğrultusunda kurulan hipotezler şöyledir;

- Demografik değişkenlerden cinsiyet, öğrenim görülen fakülte ve akademik başarı ile yaşam amacı alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

- Katılımcıların dindarlık düzeyleri ile yaşam amacı alt boyutlarından kişisel gelişim, maddi kazanç, fiziksel görünüm, sosyal sorumluluk ve bireysel farkındalık arasında anlamlı bir ilişki vardır.

- Katılımcıların dindarlık düzeyi ile yaşam amacı alt boyutlarından kişisel gelişim, sosyal sorumluluk ve bireysel farkındalık boyutlarıyla pozitif; maddi kazanç, fiziksel görünüm boyutları arasında negatif yönlü anlamlı bir farklılık vardır.

2.Yöntem

2.1.Örneklem

Araştırma 2020-2021 öğretim yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler, Hukuk, Tıp, Mühendislik ve Doğa Bilimleri, İşletme Fakülteleri lisans öğrencilerinden toplam 317 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 187'si (%59) kadın, 130'u (%41) erkektir. İslami İlimler Fakültesinden 82 (%25,9), Hukuk Fakültesinden 62 (%19,8), Tıp Fakültesinden (%18,9), Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesinden 57 (%18) İşletme Fakültesinden 56 (%17,7) kişi araştırmaya katılmıştır.

2.2.Ölçme Araçları

2.2.1.Yaşam Amacı Ölçeği

Yaşam Amacı Ölçeği Aydınlar tarafından "kişisel gelişim", "maddi kazanç", "fiziksel görünüm", "sosyal sorumluluk", ve "bireysel farkındalık" olmak üzere beş boyut dikkate alınarak geliştirilmiştir. Ölçek beş faktör ve toplamda 31 sorudan oluşan Likert tipi ölçek kullanılmıştır.

Ölçeğin Açıklayıcı Faktör Analizinde verilerin faktör çözümlemesine uygunluğunu ölçmek amacıyla KMO ve Bartlett testleri uygulanmış, KMO değeri .90 bulunmuştur. Bu değer 1.00'a yakın olduğu için kriterlere uygun olduğu tespit edilmiştir⁴⁹. Çalışma için yapılan güvenilirlik analizine göre ise Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayısı alt boyutlar için kişisel gelişim boyutu ,877, maddi kazanç boyutu ,874, fiziksel görünüm boyutu ,823, sosyal sorumluluk boyutu ,837 bireysel farkındalık boyutu ,723 şeklinde tespit edilmiştir.

⁴⁹ Aydınlar, Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçlarının Alt Boyutlarının Genel Öz-Yeterlik Yaşam Doymumu ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, 49.

2.2.2.Dindarlık Ölçeği

Dindarlık ölçeği için Gülmez tarafından Glock ve Stark'ın geliştirdiği dindarlık boyutları dikkate alınarak geliştirilen Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçek dindarlık boyutlarından "iman", "dini duygu", "etki" ve "ibadet" olmak üzere dört faktör ve 23 sorudan oluşmaktadır.

Ölçeğin yapı geçerliği için yapılan analize göre KMO değeri ,859 olarak belirlenmiş böylece kriterlere uygun olduğu tespit edilmiştir⁵⁰. Ölçeğin iç tutarlığının tespitine yönelik uygulanan analiz sonucunda ise Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayısı iman faktörü için ,983, dini duygu faktörü için ,977, etki faktörü için ,942 ve ibadet faktörü için ,909 şeklinde saptanmıştır.

2.3.Verilerin Toplanması ve İstatiksel Analizi

Araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan anket formu Google ücretsiz dokümanlar üzerinden uygun şekilde oluşturulmuştur. Kovid-19 pandemisinden dolayı okulların kapalı olması sebebiyle öğrencilere sosyal ağ vasıtasıyla ulaşılmıştır. Katılımcıların çalışmaya gönüllü olarak katılmaları esasına dayanarak gerekli açıklamalar formda belirtilmiştir. Forma eksik cevaplar verilmesi halinde cevaplanan formun gönderilememesi sayesinde değerlendirme dışında kalan herhangi bir form olmamıştır.

Elde edilen verilerin analizinde SPSS 19.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanılmıştır. İki farklı grup arasında ilişkilerin anlamlı olup olmadığını tespiti için t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA); farkların hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için Post-Hoc (Scheffe) testi; ASED ve AABD için Kruskal-Wallis testi; yaşam amacı alt boyutları ve dindarlık düzeyi arasındaki ilişkinin tespiti için ise Pearson Korelasyon Testi uygulanmıştır.

3.Bulgular ve Yorumlar

3.1.Yaşam Amacı ve Demografik Özellikler

Araştırmada yaşam amacı alt boyutları ve cinsiyet, ASED ve AABD arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının saptanması için tek yönlü varyans analizi ve t-testi uygulanmıştır. Anlamlı bir fark tespit edilen durumlarda ise hangi gruplar arasında anlamlı bir fark olduğunun saptanması için Post-Hoc (Scheffe) testi yapılmıştır. Bulgular istatistiki olarak aralarında anlamlı fark tespit edilen grupların bulunduğu tablolar şeklinde sunulmuştur.

⁵⁰ Çiğdem Gülmez, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Ahlaki Çözülme ve Dindarlık* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Doktora Tezi, 2014), 175.

3.1.1.Yaşam Amacı Alt Boyutları ve Cinsiyet

Araştırmaya toplamda 187 kadın (%59), 130 erkek (%41) katılım sağlamıştır. Anlamlı bir farkın olup olmadığının anlaşılması amacıyla değişkenler arasında t-tesisi uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara yönelik tablo ise şu şekildedir;

Tablo 1: Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre yaşam amaçlarına ilişkin bağımsız örneklem t-Testi sonuçları⁵¹

	Cinsiyet	N	X̄	Ss	Sd	T	P
Maddi Kazanç	Kadın	187	2,4538	,74784	315	-3,526	,000*
	Erkek	130	2,7736	,85710			
Sosyal Sorumluluk	Kadın	187	4,2139	,71493	315	2,659	,011*
	Erkek	130	3,9731	,89424			
Bireysel Farkındalık	Kadın	187	4,3917	,59283	315	3,081	,002*
	Erkek	130	4,1615	,73391			

*p<0,05

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan öğrenciler arasında yaşam amaçları alt boyutlarından maddi kazanç, sosyal sorumluluk ve bireysel farkındalık boyutları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Maddi kazanç boyutunda erkeklerin(ort. 2,77) kadınlardan(ort. 2,45) anlamlı olarak farklılaştığı; sosyal sorumluluk boyutunda kadınların(ort. 4,21) erkeklerden(ort. 3,97) anlamlı olarak farklılaştığı; bireysel farkındalık boyutunda kadınların(4,39) erkeklerden anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir.

Genel olarak incelendiğinde yaşam amacı alt boyutlarından 3 boyutta cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Bu durumda cinsiyet ile yaşam amacı alt boyutları arasında anlamlı bir fark olduğuna yönelik hipotezin büyük oranda desteklendiği söylenebilir. Dolayısıyla bulgular doğrultusunda cinsiyet ile yaşam amacı arasında anlamlı bir ilişki vardır denilebilir.

3.1.2.Yaşam Amacı Alt Boyutları ve Öğrenim görülen Fakülte

Araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin 82'si İslami İlimler, 62'si Hukuk, &0'ı Tıp, 57'si Mühendislik ve Doğa bilimleri, 56'sı İşletme fakültesinde öğrenim görmektedir. Değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının saptanması için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulguların tablosu şu şekildedir;

⁵¹ Monis, Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Amacı ve Dindarlık, 46.

Tablo 2: Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülte değişkenine göre yaşam amaçlarına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları⁵²

	Fakülte	N	X̄	Ss	Sd	F	p	Fark
Maddi Kazanç	A. İslami İlimler	82	2,3711	,78435	4 312 316	3,668	,006*	E>A
	B. Hukuk	62	2,5760	,86953				
	C. Tıp	60	2,5048	,70501				
	D. Müh.ve Doğa	57	2,7218	,79605				
	E. İşletme	56	2,8546	,81566				
	Toplam	317	2,5849	,80865				
Fiziksel Görünüm	A. İslami İlimler	82	2,7175	,77233	4 312 316	2,435	,047*	D>A D>C E>A
	B. Hukuk	62	2,8817	,85857				
	C. Tıp	60	2,7972	,73267				
	D. Müh.ve Doğa	57	3,1082	,84544				
	E. İşletme	56	2,9970	,82050				
	Toplam	317	2,8843	,81193				

*p<0,05

Tablo 2'ye göre yaşam amaçları alt boyutlarından maddi kazanç ve fiziksel görünüm boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu anlaşılması için yapılan Post-Hoc (Scheffe) testine göre maddi kazanç boyutunda İşletme Fakültesi öğrencileri(ort. 2,85) İslami İlimler Fakültesi öğrencilerinden(ort. 2,37) anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Fiziksel görünüm boyutunda ise Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi öğrencileri (ort. 3,10) İslami İlimler (ort. 2,71) ve Tıp Fakültesi öğrencilerinden; İşletme Fakültesi öğrencilerinin (ort. 2,99) İslami İlimler Fakültesi öğrencilerinden anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır.

Bulgulardan hareketle farklılaşmanın iki boyutta ve üç grup arasında olması sebebiyle öğrenim görülen fakülte ile yaşam amacı alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olduğuna dair hipotezin büyük oranda desteklenmediği söylenebilir. Bu doğrultuda yaşam amacı ile öğrenim görülen fakülte arasında anlamlı bir farklılık yoktur denilebilir.

3.1.3.Yaşam Amacı Alt Boyutları ve Algılanan Akademik Başarı Düzeyi

Araştırmada yer alan katılımcılardan 14'ü düşük düzeyde, 188'i orta düzeyde, 115'i yüksek düzeyde algılanan akademik başarıya sahiptir. Düşük düzeyde AABD'ye sahip katılımcı sayısı 30'un altında olması sebebiyle Kruskall Wallis Testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara ait tablo şöyledir;

⁵² Monis, *Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Amacı ve Dindarlık*, 51.

Tablo 3: Öğrencilerin algıladıkları akademik başarı değişkenine göre yaşam amaçlarına ilişkin Ait Kruskall Wallis Testi sonuçları⁵³

	Akademik Başarı	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	P	Mann Whitney U Testi Fark
Kişisel Gelişim	A. Düşük	14	122,04	2	10,910	,004*	C>A C>B
	B. Orta	188	148,73				
	C. Yüksek	115	180,29				
	Toplam	317					
Fiziksel Görünüm	A. Düşük	14	145,00	2	7,089	,029*	C>B
	B. Orta	188	148,97				
	C. Yüksek	115	177,10				
	Toplam	317					
Sosyal Sorumluluk	A. Düşük	14	95,54	2	8,825	,012*	C>A C>B
	B. Orta	188	156,63				
	C. Yüksek	115	170,60				
	Toplam	317					
Bireysel Farkındalık	A. Düşük	14	129,75	2	8,266	,016*	C>B
	B. Orta	188	149,79				
	C. Yüksek	115	177,62				
	Toplam	317					

* $p < 0,05$

Tablo 3'e göre yaşam amacı alt boyutlarından kişisel gelişim, fiziksel görünüm, sosyal sorumluluk ve bireysel farkındalık boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun anlaşılması için yapılan Post-Hoc (Scheffe) testine göre kişisel gelişim boyutunda AABD yüksek(olan öğrenciler düşük ve orta olan öğrencilerden; fiziksel görünüm boyutunda AABD yüksek olan öğrenciler orta olan öğrencilerden; sosyal sorumluluk boyutunda AABD yüksek olan öğrenciler orta ve düşük olan öğrencilerden; bireysel farkındalık boyutunda AABD yüksek olan öğrenciler orta olan öğrencilerden pozitif yönde anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Bulgulara göre dört boyutta ve iki grup arasında anlamlı farklılık olması sebebiyle yaşam amacı alt boyutları ile AABD arasında büyük oranda anlamlı fark olduğu söylenebilir. Dolayısıyla yaşam amacı ile AABD arasında anlamlı bir ilişki vardır denilebilir. Farkın pozitif yönlü olması ise AABD arttıkça yaşam amacı artmaktadır şeklinde değerlendirilebilir.

3.2.Yaşam Amacı ve Dindarlık

Araştırmanın konusu ve amacı doğrultusunda yaşam amacı ile dindarlık arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için değişkenlerin alt boyutları arasında Pearson Korelasyon Testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara ait tablo şöyledir;

⁵³ Monis, Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Amacı ve Dindarlık, 48.

Tablo 4: Öğrencilerin yaşam amacı ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan pearson korelasyon testi sonuçları⁵⁴

		İman Boyutu	Dini Duygu Boyutu	Etki Boyutu	İbadet Boyutu
1. Kişisel Gelişim	Pearson	,104	,119*	-,011	,055
	Korelasyon	,064	,034	,842	,333
	Sig.(2-tailed)	317	317	317	317
	N				
2. Maddi Kazanç	Pearson	-,149**	-,197**	-,295**	-,313**
	Korelasyon	,008	,000	,000	,000
	Sig.(2-tailed)	317	317	317	317
	N				
3. Fiziksel Görünüm	Pearson	-,072	-,113**	-,269**	-,258
	Korelasyon	,201	,045	,000	,000
	Sig.(2-tailed)	3017	317	317	317
	N				
4. Sosyal Sorumluluk	Pearson	,198**	,277**	,197**	,273**
	Korelasyon	,000	,000	,000	,000
	Sig.(2-tailed)	317	317	317	317
	N				
5. Bireysel Farkındalık	Pearson	,112*	,122*	,080	,110
	Korelasyon	,046	,030	,157	,050
	Sig.(2-tailed)	317	317	317	317
	N				

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

Tablo 4'e göre yaşam amacı alt boyutlarından kişisel gelişim boyutu ile dini duygu(,119) pozitif; maddi kazanç boyutu ile iman (-,149), dini duygu (-,197), etki (-,295) ve ibadet boyutu (-,313) ile negatif; fiziksel görünüm ile dini duygu (--,113) ve etki boyutu (-,269) negatif; sosyal sorumluluk boyutu ile iman (,198), dini duygu (,277), etki (,197) ve ibadet (,273) boyutu pozitif; bireysel farkındalık ile iman (,112) ve dini duygu (,122) boyutu pozitif yönlü ilişkili olduğu saptanmıştır.

Bulgulara göre yaşam amacı ve dindarlık alt boyutları arasında büyük oranda anlamlı bir ilişki vardır denilebilir. Kişisel gelişim, sosyal sorumluluk ve bireysel farkındalık gibi içsel amaçlarla dindarlığın pozitif yönlü ilişkili çıkması dindarlığın içsel amaçları yordadığı şeklinde yorumlanabilir. Yine maddi kazanç ve fiziksel görünüm gibi dışsal amaçlar ile dindarlığın negatif yönlü ilişkili çıkması dindarlık arttıkça dışsal amaçları azaldığı söylenebilir. Dolayısıyla dindarlığın içsel amaçlar ile pozitif dışsal amaçlarla negatif yönlü ilişkili olacağına dair hipotezin büyük oranda desteklendiği söylenebilir.

Dindarlığın iman boyutu ile maddi kazanç ters yönlü, sosyal sorumluluk ve bireysel farkındalık alt boyutları aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Bu durumda dindar bireyde iman boyutu arttıkça maddi kazancı amaç edinme eğiliminin azaldığı sosyal sorumluluk ve bireysel farkındalığı ön plana çıkaran hedefleri amaç edinme eğiliminin arttığı

⁵⁴ Monis, *Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Amacı ve Dindarlık*, 60.

söylenbilir. İman içinde şuurlu dindarlığı barındırabilen bir boyuttur. Örneklem grubunun üniversite öğrencileri olması öğrencilerin daha bilinçli dindar olmalarını etkileyebilir. Dolayısıyla bu durum iman boyutunun bireysel farkındalık ve içinde farkındalığı barındıran sosyal sorumluluk boyutlarıyla aynı yönlü ilişkili çıkmasını etkilemiş olabilir.

Dini duygu boyutunun yaşam amacı bütün alt boyutlarıyla ilişkili çıkması dikkat çekici olabilir. Bu durum yaşam amacının anlam için gerekli olan motivasyonu ve anlam duygusunu ortaya çıkaran bir faktör olmasıyla açıklanabilir. Zira yaşam amacı insanı eyleme geçiren ve bunun için motivasyon kaynağı olan duyguyu hem barındıran hem de ortaya çıkaran⁵⁵ güçlü bir faktördür.

Etki boyutu ile maddi kazanç ve fiziksel görünüm ters yönlü, sosyal sorumluluk ile aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Bu durumda dindar bireyin yaşantısında dinin etkisi arttıkça maddi kazanç ve fiziksel görünümü amaç edinme eğiliminin azaldığı, sosyal sorumluluk amacı edinme eğiliminin arttığı söylenebilir.

İbadet boyutu ile maddi kazanç boyutu arasında ters yönlü, sosyal sorumluluk arasında ise aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Bundan hareketle dindar bireylerde dinin davranış yönü arttıkça maddi kazanç amacı edinme eğilimi azalırken, sosyal sorumluluk amacı edinme eğiliminin arttığı söylenebilir.

Kendini gerçekleştirmeyi amaçlayan çabaları ifade eden kişisel gelişim yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Ruhsal, nefis ve fiziksel sağlığı kapsar. Kişisel gelişimi yaşam amacı edinmiş dindar bireyin anlam merkezi Allah'tır. Din insanın sağlık, iş, aile ve sosyal ilişkilerini belli ilkeler doğrultusunda düzenleyerek kendini gerçekleştirmesini ister⁵⁶. Dindar bireyin nihai amacı bu ilişkiler ağında Allah rızasını kazanmaktır. Çünkü din, dünyevi amaçları ve uhrevi nihai amaçları kuşatıcıdır. Kişisel gelişimin devam eden bir süreç olması motivasyonun sürekli canlı olmasını gerektirir. Dinin duygu boyutu bu motivasyonu fazlasıyla sağlayacak güçtedir.

Dinin bireyi ve hayatı kapsayıcı olması maddi kazançla ilgili de birtakım değerler ortaya koymasını gerekli kılar. Bu nedenle din algısı ekonomik durumu etkilediği gibi ekonomik şartlar da dini yaşantıyı ve dini algıyı etkileyebilmektedir. Yaşamın devamlılığı için helal yoldan olduğu ve gerektiğinde paylaşıldığı sürece maddi kazancın bir hedef olması dindar birey için sakıncalı değildir ancak onun nihai amaç olması bireyin dinden uzaklaşmasına neden olabilir. Böyle bir durum dinin insan için belirlediği yaşam tarzına uygun değildir. Maddi kazanç alt boyutunun dindarlığın tüm alt boyutlarıyla negatif yönde ilişkili çıkması bu bakımdan anlaşılır olabilmektedir.

⁵⁵ McKnight - Kashdan, "Purpose in Life as a System That Creates and Sustains Health and Well-Being", Eylül 2009, 242.

⁵⁶ Behlül Tokur, *Kişisel Gelişim (NLP) - Din İlişkisi Üzerine Bir Araştırma* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 128-129.

Fiziksel görünüm benlik saygısının önemli alanlarından biridir ve sağlıklı da yakından ilişkili bir alandır. Sağlıklı ve iyi bir fiziksel görünüm İslam dininin önem verdiği değer ve amaçlarından biridir. Öyle ki fiziksel görünüm yalnızca dış görünüş değil bireyin hal, tavır ve davranışlarını da dikkate almaktadır. Zira insanın görünümüne, sağlığına, hal ve tavırlarına dikkat etmesini teşvik edici birçok hadis vardır. Ancak günümüzde fiziksel görünüm sosyal medya ve tüketim kültürünün etkisiyle oluşturulan ideal bir algı ile şekillenmektedir. İdeal algı üzerinden şekillenen fiziksel görünümün kişi için yaşam amacı haline gelmesi onun birtakım fizyolojik ve psikolojik sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir. Bu yönden fiziksel görünüm de maddi kazanç gibi dünyevi bu yüzden insanı dini nihai amacından uzaklaştırabilen bir amaçtır. Dolayısıyla fiziksel görünüm ve dindarlığın duygu ve etki boyutuyla negatif yönde ilişkili olması anlaşılabilir.

Toplumsal yaşantı bireyin yaşamı algılayışını ve hayatını yönlendirmesinde belirleyici bir unsurdur. Bu yüzden din sadece ferdi olarak bireyin değil toplumun da yaşamını her yönden kuşatıcıdır. Toplumsal yaşam için belli ilkeler doğrultusunda bir çerçeve sunar. Bu doğrultuda, insanın toplumsal bir yaşantıya sahip olmasından kaynaklanan sorumluluklarını ifade eden sosyal sorumluluk, dini bağlamda önemli bir unsurdur. Din bireyden içinde yaşadığı çevre başta olmak üzere topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmesini, toplumun gelişimini ve devamlılığını sağlamak konusunda katkıda bulunmasını, toplumsal sorunların bilincinde olup onlar için çözüm üretmesini ister. Sosyal sorumluluk ile dindarlığın bütün alt boyutlarının pozitif yönde anlamlı bir ilişki içinde olması bu bağlamda değerlendirilebilir.

Bireysel farkındalık bireyin duygularının, düşüncelerinin, davranışlarının, değerlerinin, ihtiyaçlarının, potansiyelinin, eksikliklerinin, çevresinde meydana gelen olayların farkında olmasını sağlayarak⁵⁷ şuurlu bir yaşam sağlayabilir. Bunun dini bağlamda yaşanması ise şuurlu bir dindarlığı beraberinde getirecektir. Böylece dindar bir hayatın farkında olunarak yaşanması hak ve hakikatin idrak edilerek yaşanmasına imkân verebilir. Din açısından da bu şekilde yaşanan dini bir hayat daha değerli olacaktır. Yine dindar birey için bireysel farkındalık, hayatın merkezine Allah'ı koyup O'nun öngördüğü bir yaşam şeklini amaç edinmesi konusunda motivasyon sağlayabilir.

İman tercih olduğu zaman sorumluluğu üstlenilebilir bir olgu haline gelmektedir⁵⁸. Eylemlerinin sorumluluğunu üstlenmeyi içeren bireysel farkındalık ile dinin iman alt boyutunun pozitif yönde anlamlı bir ilişki içinde çıkması bu bakımdan değerlendirilebilir. Bununla birlikte örneklemin üniversite öğrencileri olması bireysel farkındalığın daha yüksek olup dindarlıkla ilişkili çıkmasında etkili bir faktördür.

⁵⁷ Kirk Warren Brown - Richard M. Ryan, "The Benefits of Being Present: Mindfulness and Its Role in Psychological Well-Being.", *Journal of Personality and Social Psychology* 84/4 (2003), 823; Allan Fenigstein vd., "Public and Private Self-Consciousness: Assessment and Theory.", *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 43/4 (Ağustos 1975), 522.

⁵⁸ Behlül Tokur, *Klasik ve Güncel Konularıyla Din Psikolojisi* (Ankara: Sonçağ Akademi Yayıncılık, 2020), 71.

Nihai yaşam amacı merkezi olarak tek bir amaç edinmeyi öngörse de hayat bazen tek düze yaşayabilmeyi çok da mümkün kılmayabilir. Bu yüzden nihai amacın hayatın bütün boyutlarıyla uyumlu olması beklenir. Dolayısıyla hayatın bireysel, sosyal, maddi ve manevi birçok yönünü bir bütün olarak nihai amaç çerçevesinde yaşamak ve bunun için gayret etmek mümkün olabilir. Bu doğrultuda İslam dini de nihai amaç olarak merkezinde 'Allah'a kul olmayı ve hayatın her alanında O'na yönelmeyi öngörmekte ve bunun altını hayatın çeşitli yönlerine dair değer ve hedefler koyarak doldurmaktadır.

Araştırmada konu edinilen alt boyutlardan yola çıkılacak olursa İslam'ın topluma ve bireyin gelişimine verdiği önemden dolayı sosyal sorumluluk, bireysel farkındalık ve kişisel gelişim gibi alanlarda müntesiplerine katkı sağladığı söylenebilir.

Sonuç

Hayatın anlamının eylemsel ve somut yansıması denilebilecek yaşam amacı, hayata verilen anlam çerçevesinde inanç, din, ideoloji, sosyal çevre gibi faktörlerden etkilenecek meydana gelmektedir. Dini, yaşamının merkezinde bulunduran dindar bireylerin yaşam amacını da bu doğrultuda oluşturacağı ve dolayısıyla bu durumun yaşam amacı alt boyutlarıyla ilişkili çıkacağı düşünülmüştür. Böylece araştırmanın temel konusunu yaşam amacı alt boyutları ile dindarlık arasındaki ilişkinin incelenmesi oluşturmuştur. Bununla beraber demografik değişkenler ile yaşam amacı arasında bulunan ilişki de tespit edilmeye çalışılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre cinsiyet ile yaşam amacı alt boyutları arasında fark görülmüş maddi kazanç boyutunda erkekler, sosyal sorumluluk ve bireysel farkındalık boyutunda kadınlar daha yüksek puan almıştır. Bu durum erkeklerin maddiyatı daha çok önemseydiği şeklinde yorumlanabilir. Toplumda geçim durumunun daha çok erkeğin sorumluluğunda olması onlara atfedilen sosyal rol, bağımsız hareket edebilmek için ekonomik özgürlüğünü elde etmek istemesi maddi kazanç alt boyutunda farklılaşmalarının nedeni olabilir. Kadınların toplumsal rollerinden dolayı maddi kaygılarının daha az olması ve daha duygusal yapıda olabilmeleri onların manevi değerlere dolayısıyla içsel amaçlara daha çok yönelmesinin sebebi olabilir.

Yaşam amacı ve öğrenim görülen fakülte arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bununla beraber maddi kazanç ve fiziksel görünüm alt boyutlarında İşletme ve Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin İslami İlimler Fakültesi öğrencilerinden farklılaşması İslami İlimler Fakültesi öğrencilerinin dışsal amaçlara daha az önem vermesi veya bu konularda farkındalık düzeylerinin daha düşük olması sebebiyle açıklanabilir.

Yaşam amacı ile AABD arasında fark tespit edilmiştir. Buna göre AABD arttıkça yaşam amacı düzeyinin de arttığı söylenebilir. Bireyin yaşam amacına sahip olması onu amacına ulaşması için motive edip sorumluluk bilincini de tetikleyebilir. Ya da AABD

yüksek olan bireylerin bunu bir amaç doğrultusunda yapmaları da yaşam amacı düzeyini arttırması bakımından etkili olabilir.

Yaşam amacı ve dindarlık değişkenleri arasında yapılan karşılaştırmada anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Dini duygu ile yaşam amacının tüm alt boyutları arasında ve sosyal sorumluluk ile dindarlığın tüm alt boyutları arasında ilişki saptanmıştır. Dindarların dinin manevi yönünün baskın olması nedeniyle daha az dışsal amaç edinme eğiliminde oldukları ve daha çok içsel amaçlara yöneldiklerini söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Aydiner, Berent Burcu. *Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçlarının Alt Boyutlarının Genel Öz-Yeterlik Yaşam Doyumu ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Bahadır, Abdülkerim. *İnsanın anlam arayışı ve din: logoterapik bir araştırma*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2002.
- Baumeister, Roy F. - Vohs, Kathleen D. "The Pursuit of Meaningfulness in Life". Oxford handbook of positive psychology. ed. C. R. Snyder - Shane J. Lopez. 608-618. Oxford library of psychology. New York: Oxford University Press, 2002.
- Benard, Bonnie. *Fostering Resiliency in Kids: Protective Factors in the Family, School and Community*. Western Regional Center for Drug Free Schools and Communities: San Francisco, 1991.
- Boyd, Brian. "Purpose-Driven Life". *The American Scholar* 78/2 (2009), 24-34.
- Bronk, Kendall Cotton. *Purpose in Life*. Dordrecht: Springer Netherlands, 2014. <https://doi.org/10.1007/978-94-007-7491-9>
- Brown, Kirk Warren - Ryan, Richard M. "The Benefits of Being Present: Mindfulness and Its Role in Psychological Well-Being." *Journal of Personality and Social Psychology* 84/4 (2003), 822-848. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.4.822>
- Cash, T.F. "Cognitive-Behavioral Perspectives on Body Image". *Encyclopedia of Body Image and Human Appearance*. 334-342. Elsevier, 2012. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-384925-0.00054-7>
- Coleman, Sandra B. vd. "Life Cycle and Loss - The Spiritual Vacuum of Heroin Addiction". *Family Process* 25/1 (Mart 1986), 5-23. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1986.00005.x>
- Cotton Bronk, Kendall vd. "Purpose, Hope, and Life Satisfaction in Three Age Groups". *The Journal of Positive Psychology* 4/6 (Kasım 2009), 500-510. <https://doi.org/10.1080/17439760903271439>

- Crumbaugh, James C. "Frankl's Logotherapy: A New Orientation in Counseling". *Journal of Religion and Health* 10/4 (1971), 373-386.
- Crumbaugh, James C. - Maholick, Leonard T. "An experimental study in existentialism: The psychometric approach to Frankl's concept of noogenic neurosis". *Journal of Clinical Psychology* 20/2 (1964), 200-207. [https://doi.org/10.1002/1097-4679\(196404\)20:2<200::AID-JCLP2270200203>3.0.CO;2-U](https://doi.org/10.1002/1097-4679(196404)20:2<200::AID-JCLP2270200203>3.0.CO;2-U)
- Çetin, Ebru. "Çalışma Yaşamında Bedenin Değişen Görünümü". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 6/1 (2009).
- Damon, William vd. "The Development of Purpose During Adolescence". *Applied Developmental Science* 7/3 (01 Temmuz 2003), 119-128. https://doi.org/10.1207/S1532480XADS0703_2
- Daş, Ceylan. *Geşalt Terapi Bütünleşmek ve Büyümek*. Ankara: Altınordu Yayınları, 5. Basım, 2017.
- Diener, Ed vd. "Purpose, Mood, and Pleasure in Predicting Satisfaction Judgments". *Social Indicators Research* 105/3 (Şubat 2012), 333-341. <https://doi.org/10.1007/s11205-011-9787-8>
- Emmons, Robert A. "Abstract versus Concrete Goals: Personal Striving Level, Physical Illness, and Psychological Well-Being." *Journal of Personality and Social Psychology* 62/2 (1992), 292-300. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.62.2.292>
- Eraslan, Levent. "Bireysel Sosyal Sorumluluk Ölçeğinin (BSS) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 24/24 (2011), 81-92.
- Fahlman, Shelley A. vd. "Does a Lack of Life Meaning Cause Boredom? Results from Psychometric, Longitudinal, and Experimental Analyses". *Journal of Social and Clinical Psychology* 28/3 (Mart 2009), 307-340. <https://doi.org/10.1521/jscp.2009.28.3.307>
- Fenigstein, Allan vd. "Public and Private Self-Consciousness: Assessment and Theory." *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 43/4 (Ağustos 1975), 522-527. <https://doi.org/10.1037/h0076760>
- Frankl, Viktor E. *İnsanın anlam arayışı*. çev. Selçuk Budak. İstanbul: Okuyan Us, 43. Auflage., 2009.
- Garcini, Luz M. vd. "Affective and Motivational Predictors of Perceived Meaning in Life among College Students". *The Journal of Happiness&Well-Being* 1/2 (2013), 51-64.
- Gülmez, Çiğdem. *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Ahlaki Çözülme ve Dindarlık*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Doktora Tezi, 2014.

- Heisel, Marnin J. - Flett, Gordon L. "Purpose in Life, Satisfaction with Life, and Suicide Ideation in a Clinical Sample". *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment* 26/2 (Haziran 2004), 127-135. <https://doi.org/10.1023/B:JOBA.0000013660.22413.e0>
- Ho, Man Yee vd. "The Role of Meaning in Life and Optimism in Promoting Well-Being". *Personality and Individual Differences* 48/5 (Nisan 2010), 658-663. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.01.008>
- Ishida, Riichiro - Okada, Masahiko. "Effects of a Firm Purpose in Life on Anxiety and Sympathetic Nervous Activity Caused by Emotional Stress: Assessment by Psycho-Physiological Method". *Stress and Health* 22/4 (Ekim 2006), 275-281. <https://doi.org/10.1002/smi.1095>
- Jackson, Laurence E. - Coursey, Robert D. "The Relationship of God Control and Internal Locus of Control to Intrinsic Religious Motivation, Coping and Purpose in Life". *Journal for the Scientific Study of Religion* 27/3 (Eylül 1988), 399. <https://doi.org/10.2307/1387378>
- Kashdan, Todd B. - McKnight, Patrick E. "Origins of Purpose in Life: Refining our Understanding of a Life Well Lived". *Psihologijske Teme* 18/2 (2009), 303-316.
- Kasser, Tim - Ryan, Richard M. "Further Examining the American Dream: Differential Correlates of Intrinsic and Extrinsic Goals". *Personality and Social Psychology Bulletin* 22/3 (Mart 1996), 280-287. <https://doi.org/10.1177/0146167296223006>
- King, Laura A. vd. "Positive Affect and the Experience of Meaning in Life." *Journal of Personality and Social Psychology* 90/1 (2006), 179-196. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.1.179>
- Little, Brian R. "Personal Projects: A Rationale and Method for Investigation". *Environment and Behavior* 15/3 (Mayıs 1983), 273-309. <https://doi.org/10.1177/0013916583153002>
- Mariano, Jenni Menon - Damon, William. "The Role of Religious Faith and Spirituality in Supporting Purpose in Adolescence". *Positive Youth Development & Spirituality: From Theory to Research*. ed. Richard M Lerner vd. 210-230. West Conshohocken, Pa: Templeton Foundation Press, 2008.
- Markus, Hazel - Nurius, Paula. "Possible Selves." *American Psychologist* 41/9 (1986), 954-969. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.41.9.954>
- Mascaro, Nathan - Rosen, David H. "Existential Meaning's Role in the Enhancement of Hope and Prevention of Depressive Symptoms". *Journal of Personality* 73/4 (Ağustos 2005), 985-1014. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00336.x>

- McCullough, Michael E. - Willoughby, Brian L. B. "Religion, Self-Regulation, and Self-Control: Associations, Explanations, and Implications." *Psychological Bulletin* 135/1 (2009), 69-93. <https://doi.org/10.1037/a0014213>
- McKnight, Patrick E. - Kashdan, Todd B. "Purpose in Life as a System That Creates and Sustains Health and Well-Being: An Integrative, Testable Theory". *Review of General Psychology* 13/3 (Eylül 2009), 242-251. <https://doi.org/10.1037/a0017152>
- McKnight, Patrick E. - Kashdan, Todd B. "Purpose in Life as a System That Creates and Sustains Health and Well-Being: An Integrative, Testable Theory". *Review of General Psychology* 13/3 (Eylül 2009), 242-251. <https://doi.org/10.1037/a0017152>
- Monis, Şeyma. *Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Amacı ve Dindarlık*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Padelford, Betty L. "Relationship Between Drug Involvement and Purpose in Life". *Journal of Clinical Psychology* 30/3 (1974), 303-305.
- Peterson, Christopher vd. "Orientations to Happiness and Life Satisfaction: The Full Life versus the Empty Life". *Journal of Happiness Studies* 6/1 (Mart 2005), 25-41. <https://doi.org/10.1007/s10902-004-1278-z>
- Rainey, Larissa. *The Search for Purpose in Life: An Exploration of Purpose, the Search Process, and Purpose Anxiety*. Philadelphia: University of Pennsylvania, Master Of Applied Positive Psychology (MAPP) Capstone Projects, 2014.
- Reker, Gary T. - Wong, Paul T. P. "Aging as an Individual Process: Toward a Theory of Personal Meaning". *Emergent theories of aging*. 214-246. New York: Springer Publishing Company, 1988.
- Rogers, Carl R. *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. Boston: Houghton Mifflin, 1995.
- Rogers, Carl R. "Toward Becoming a Fully Functioning Person." *Perceiving, Behaving, Becoming: A New Focus for Education*. kitap editörü Association for Supervision and Curriculum Development, 21-33. editör Arthur W. Combs. Washington: National Education Association, 1962. <https://doi.org/10.1037/14325-003>
- Ryff, Carol D. - Burton, Singer. *Encyclopedia of mental health*. ed. Howard S. Friedman. Amsterdam; Boston: Elsevier/AP, Academic Press is an imprint of Elsevier, 2nd edition., 2016.
- Schlesinger, Susana. *Self-Esteem and Purpose in Life: A Comparative Study of Women Alcoholics*. Chicago: Loyola University, Doktora Tezi, 1983.

- Steger, Michael F. vd. "The Meaning in Life Questionnaire: Assessing the Presence of and Search for Meaning in Life." *Journal of Counseling Psychology* 53/1 (Ocak 2006), 80-93. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.53.1.80>
- Tokur, Behlül. *Kişisel Gelişim (NLP) - Din İlişkisi Üzerine Bir Araştırma*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Tokur, Behlül. *Klasik ve Güncel Konularıyla Din Psikolojisi*. Ankara: Sonçağ Akademi Yayıncılık, 1. Baskı., 2020.
- Wong, Paul T. P. (ed.). *The Human Quest for Meaning: Theories, Research, and Applications*. New York: Routledge, 2nd ed., 2012.
- Zika, Sheryl - Chamberlain, Kerry. "On The Relation Between Meaning in Life and Psychological Well-Being". *British Journal of Psychology* 83/1 (Şubat 1992), 133-145. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8295.1992.tb02429.x>
- Your Dictionary*, ts. Erişim 06 Ağustos 2021. <https://www.yourdictionary.com/social-responsibility>

